

SZONTAGH VERONIKA

PhD-hallgató, MKT PhD-szekció társelnök

KRIMINOLÓGIA SZAKKÖNYV

Az alábbi recenzió a Magyar Kriminológiai Társaság 2017. március 23. napján tartott *Kriminológia* szakkönyv bemutatóján elhangzott előadás írásos változata.

Először is szeretném megköszönni a megtisztelő felkérést és a lehetőséget, hogy a Magyar Kriminológiai Társaság által szervezett *Kriminológia* szakkönyv bemutatóján aktívan részt vehetek és a könyvet egy újabb aspektusból, a hallgatók oldaláról mutathassam be, mint volt kriminológia mesterszakos hallgató és jelenlegi doktorandusz.

A 2016 novemberében megjelent új szakkönyv átfogó és összefoglaló mű a kriminológia elmélettörténetéről, a kriminológiai módszertani megközelítésekről, az egyes bűncselekmények, elkövetők és áldozatok típusairól és a kriminálpolitikai reakciókról, folyamatokról. A kriminológia tudománya az utóbbi időkben a társadalomtudomány egyik legdinamikusabban fejlődő területe. A szakkönyv a már meglévő és a friss ismeretanyagot, a kortárs és a későmodernitás elméleteit és kriminálpolitikai folyamatait mutatja be, amely elméletek és folyamatok merőben eltérőek a korábbi feldolgozásoktól.

A kriminológia hazai történetének mérföldköve az új szakkönyv, tökéletesen ábrázolja a tudományterület multidiszciplinaritását és interdiszciplinaritását. Célja, a kriminológia tudományterületéhez kapcsolódó diskurzusok, elméletek, társadalmi kérdések bemutatása a gyakorlati szakemberek, a felsőoktatásban tanuló hallgatók és a téma iránt érdeklődő laikusok számára.

A kötetnek 4 szerkesztője (Borbíró Andrea, Gönczöl Katalin, Kerezi Klára és Lévay Miklós), 27 szerzője van, fontos kiemelni, hogy az ELTE ÁJK Kriminológiai Tanszékének mindegyik oktatója részt vett a munkában és szerzője az új könyvnek. Az ismeretanyagot 4 nagy rész 35 fejezetében lehet megismerni, amely részek és fejezetek logikusan épülnek egymásra, folyamatosan reflektálnak egymásra így alkotva egy nagy egészet, amely maga a kriminológia.

A *Kriminológia* szakkönyv egyik nagy egysége a negyedik rész, amelynek fejezetei a kriminálpolitikai reakciók változásait, a büntetőpolitika, rendészet, áldozatvédelem, illetve a bűnmegelőzés, fogvatartottak reintegrációjának intézményeit mutatja be.

A negyedik rész fontossága több szempontból is kiemelendő: a kriminálpolitika a kriminológiának az a területe, amely talán a leginkább széleskörűen tart érdeklődésre számot. A kriminológia és a kriminálpolitika folyamatosan kapcsolatban van egymással, habár a kapcsolat milyensége és minősége időről-időre változik. A kriminológia egyes területei

igyekeztek alkalmazott tudományként megjelenni, de erőteljesen megjelent a kritikai nézőpont is, amely elemzéseivel mutat rá, hogy a kriminálpolitika is részese lehet a kriminalitás problematikájának. A kriminálpolitika empirikus ismereteit a kriminológia biztosítja, viszont az is fontos része a kapcsolatnak, hogy a kriminológia értékelést végez és visszajelzést ad a kriminálpolitika számára. Fontos leszögezni, hogy a kriminálpolitikai folyamatokat nem lehet a kriminológiai elméletek vagy módszertani ismeretek nélkül megérteni, de a kriminálpolitikai reakciók, folyamatok érezhető hatással vannak a mindennapjainkra. Így, ennek a résznek a megismerése és megértése elengedhetetlen a gyakorlati szakemberek számára – akár az állami igazságszolgáltatás szerveinél, akár az áldozatvédelem, bűnmegelőzés intézményeinél, illetve akár a különféle civil szervezeteknél dolgozó szakemberek –, hiszen így kaphatnak képet a jogi, politikai, társadalmi változásokról és az azokra adott reakciókról.

A könyv egyik legfontosabb célközönsége a kriminológia mesterszakon, a jogi képzésben és az egyéb társadalomtudományi képzésekben tanuló hallgatók. Számukra az előző megállapítások talán még inkább igazak, hiszen a mostani hallgatók lesznek azok, akik a későbbiekben a kriminálpolitikai folyamatok alakítói lesznek, számukra a könyv szemléletének, megközelítésének átadása kiemelten fontos. Ahogy a könyv 25. fejezetében is olvasni lehet, a kriminálpolitikai döntések egyrészt érték döntések is, amelyekben a szakmai megalapozottságon túl például a politikai akarat is érvényre jut. Ezért nem mindegy, hogy milyen szemléletet kapnak a hallgatók, hiszen elengedhetetlen, hogy a szakmaiság erőteljesen megjelenjen a kriminálpolitikai döntésekben.

A kriminálpolitikai rész másik jelentősége abban áll, hogy a fejezetekben erőteljesen kidomborodik az inkluzív kriminálpolitikai gondolkodás, a helyreállító szemlélet, a reintegratív megoldások felvázolása. Példaként említhető a közösségi rendészeti modell bemutatása, a bűnmegelőzés és az áldozatpolitika ismertetése, vagy az alternatív szankcióknak, a helyreállító igazságszolgáltatásnak és a fogvatartottak reintegrációjának szentelt külön fejezetek. Ahogy a könyv is megfogalmazza, a helyreállító igazságszolgáltatás vagy a közösségben végrehajtott büntetések mind-mind képesek reagálni a bűncselekményekben megnyilvánuló konfliktusokra, az áldozatok és az elkövetők igényeire, szükségleteire. Ezeknek az intézményeknek a bemutatásával láthatjuk, hogy a kriminálpolitika intézményeiben nagyon sok lehetőség van, amelyek hazai megvalósításra, kihasználásra várnak. A fejezetek minden esetben kritika alá vonják az exkluzív, kirekesztő, punitív, a jogállamiság elveivel szembemenő megoldásokat, magyarázatot adva arra, hogy ezek a törekvések miért nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket, miszerint a bűnözés csökkenni fog – gondolva akár a speciális elrettentésre, semlegesítésre vagy a bűnelkövetők hosszú távú elzárására. A kriminálpolitikai gondolkodás, a kriminálpolitikai lépések nagymértékben meghatározzák, és egyben indikátorai is a társadalom bűnözésről alkotott véleményének. A büntetőpopulizmus előtérbe kerülése átalakította a közbeszédet és egyre inkább a politikai haszonszerzésről szólnak a bűnözésről szóló diskurzusok, ahogy David van Reybrouck megfogalmazza *A po-*

populizmus védelmében című esszéjében: „a populizmus retorika”.¹ A szakkönyv egyik feladata, hogy ez a tendencia megforduljon, és a szakmaiság kerüljön előtérbe, megmutatva azt, hogy a bűnözés jóval összetettebb kérdés, mint ahogy a politika reagál rá.

Az inkluzív és exkluzív kriminálpolitika kettőssége nagymértékben meghatározza az európai és a nemzetközi kriminálpolitikát is. A szakkönyvben a helyreállító szemlélet, a reintegratív megoldások melletti érvelés kiemelten fontos, hiszen egy törésvonalakkal terhelt társadalomban – erre szerintem kiemelendő példa, hogy külön fejezet szól a gyűlölet-bűncselekmények kriminálpolitikájáról, amely bűncselekmények az egyik jelzői lehetnek a feszült társadalomnak – a kirekesztő megoldásoknak nem szabad helyet adni. A bűnmegelőzésről szóló fejezetben olvasható, hogy a bűnmegelőzési megközelítések erősíthetik a befogadó és kirekesztő tendenciákat is. Ezt a gondolatot kivetíthetjük az egész kriminálpolitikára, ezért is nagyon fontos a folyamatok megértése.

Az előzetes információk alapján, a szakkönyv 4. része úttörő jelentőségű, mivel a kriminálpolitika témában a korábbiakban még nem készült tananyagnak számít szakkönyvi feldolgozás.

Mivel a *Kriminológia* szakkönyv egyben tankönyv is, nagyon fontos megnéznünk, hogy mennyire szolgálja az oktatást, mennyire tudja betölteni tankönyvi funkcióját. Volt mester-szakos hallgatóként bizton merem állítani, hogy a könyv szolgálni fogja ezt a kitűzött célt, hiszen a mesterképzés felépítése és ismeretanyaga összhangban van a könyv felépítésével és szellemiségével. Felmerülhet a kérdés, hogy nem „túl szakmai-e” a könyv a hallgatók számára. Szerintem nem, mivel azoknak, akik hivatásként választották és választják a kriminológiát fontos, hogy megismerjék és elsajátítsák a könyvben leírtakat, és a későbbiekben a tankönyv szellemiségében kezdjenek el dolgozni. A könyv minden témakörben nagymennyiségű szakirodalmat használ fel, amelyek feldolgozásával az egyes részterületek iránt érdeklődő hallgatók jobban elmélyülhetnek az egyes témákban. A fejezet végén ráadásként megjelölt további ajánlott irodalmak pedig a mélyebb tudás megszerzéséhez nyújthatnak segítséget akár a doktori programban, akár a gyakorlati szakemberek munkája során. A felhasznált és ajánlott irodalmak közül nagyon sok a friss nemzetközi szakirodalom, amelyek megismerésével és feldolgozásával az érdeklődők új ismeretekre tehetnek szert. Azért is tartom fontosnak kiemelni a nemzetközi szakirodalom mennyiségét és milyenségét, mivel a kriminológia – például az angolszász országokban – jelentős nemzetközi tudományos bázissal rendelkezik. Ezekben a műhelyekben megszületett eredmények megismerése, illetve az ezekre való reflexiók véleményem szerint elengedhetetlenek.

¹ David van Reybrouck (2010) *A populizmus védelmében*. Budapest: Gondolat Kiadó.

A szakkönyv több hallgatói csoportot céloz meg, hiszen nemcsak a mesterképzéses hallgatók tanulnak kriminológiát, hanem a jogászhallgatók is, illetve a doktori program hallgatói is. Az összegyűjtött és megírt ismeretanyagból mindenki ki tudja válogatni magának azt, amire és amilyen szinten szüksége van, úgy, hogy a könyv a magas szintű tudásátadást is szolgálja.

Arra a kérdésre, hogy mennyire szolgálja az oktatást a *Kriminológia* szakkönyv, úgy is válaszolhatunk, ha megnézzük azt a kérdést, hogy mennyire tanulható a könyv. A könyv felépítése és szerkezete, az oldalak szélén megjelölt kulcsszavak, táblázatok és ábrák mindmind elősegítik, hogy jobban átláthatóak legyenek a fejezetek. Szintén fontos kiemelni a szövegben a korábbi vagy későbbi fejezetekre való utalásokat, hiszen ezzel összekapcsolódnak a folyamatok, így jól megérthető, hogy egyes társadalmi, történelmi, jogi folyamatok, események milyen változásokat indukálhatnak, milyen kölcsönhatásban vannak egymással. A tanulhatóság kérdésében véleményem szerint szerepet játszanak a keretes kitekintések, amelyek színesítik a fejezeteket, valami érdekességgel, hasznos kiegészítéssel járulnak hozzá az adott témához. Ezek a kitekintések megkönnyíthetik a fejezetben leírt elméleti megközelítések megértését és példaként szolgálnak a témakörhöz.

A *Kriminológia* szakkönyv jelentős vállalkozása volt az ELTE ÁJK Kriminológiai tanszékének, amely könyv megjelenése jelentős állomása a magyar kriminológia történetének. Mind tudományos, mind oktatási szempontból kiemelkedő mű. A könyv stílusa rendkívül olvasmányos, így a társadalomtudományok iránt érdeklődők is bátran beleolvashatnak, illetve a könyv felkeltheti azok érdeklődését, akik gondolkoznak a kriminológia mesterképzésén, hiszen láthatják, hogy mennyire sok mindent fog érinteni a képzés.

Mikor még mesterszakos hallgató voltam, sokan megkérdezték, hogy mivel foglalkozik a kriminológus, mi is az a kriminológia. Erre én gyakran azt a nagyon leegyszerűsítő választ adtam, miszerint ez a bűnözéssel foglalkozó társadalomtudomány. Visszatekintve erre a redukált válaszra, illetve mellé helyezve az új ezeroldalas szakkönyvet látható, hogy a kriminológia mennyire sokrétű, mennyi szegmense van, illetve a feldolgozott szakirodalmak mennyiségéből kitűnik, hogy egyre jelentősebb társadalomtudományi terület.